

ETYMOLOGIE

(VERSCHAFT DOOR EEN VOORMALIGE, AAN DE TERING
LIJDENDE CONCIËRGE VAN EEN LATIJNSE SCHOOL)

De bleke conciërge – versleten van jas, hart, lichaam en hersenen; ik zie hem nog voor me. Altijd was hij zijn oude woordenboeken en grammatica's aan het afstoffen met een raar soort zakdoek, spottend verfraaid met alle bonte vlaggen van alle bekende volkeren ter wereld. Hij hield ervan zijn oude grammatica's af te stoffen; op de een of andere milde manier herinnerde het hem aan zijn sterfelijkheid.

'Daar waar ge tracht anderen te onderrichten en hun te leren hoe men een whale-fish* dient te noemen in onze taal, en daarbij, uit onwetendheid, de letter H weglaat, die alleen al vrijwel de betekenis van het woord uitmaakt, daar geeft ge datgene weer dat niet waarachtig is.'

Hackluyt.

'Whale. Zweeds en Deens *hval*. Dit dier is genoemd naar rondheid en rollen; want in het Deens is *hvalt* gekromd of gewelfd.'

Webster's Dictionary.

'Whale. Het komt eerder rechtstreeks van het Germaanse en Duitse *Wallen*; Ang. *Walw-ian*, rollen, zich wentelen.'

Richardson's Dictionary.

In	<i>Hebreeuws</i>
χητος	<i>Grieks</i>
CETUS	<i>Latijn</i>
WHCEL	<i>Angelsaksisch</i>
HVALT	<i>Deens</i>

* Noot van de vertaler: 'Whale-fish' is een oude Engelse vorm van 'whale' = walvis.

WAL	<i>Nederlands</i>
HWAL	<i>Zweeds</i>
WHALE	<i>IJslands</i>
WHALE	<i>Engels</i>
BALEINE	<i>Frans</i>
BALLENA	<i>Spaans</i>
PEKI-NWI-NWI	<i>Fidzji</i>
PEHI-NWI-NWI	<i>Eromangaans</i>

CITATEN

(VERSCHAFT DOOR EEN ONDER-ONDER-BIBLIOTHECARIS)

Men zal zien dat deze echt onverdroten gravende aardworm van een arme drommel van een Onder-Onder door de lange Vaticanen en straatkramen der aarde blijkt te zijn gegaan, elke toevallige toespeling op walvissen oppikkend die hij op welke wijze ook in wat voor boeken dan ook, gewijd of profaan, kon vinden. Daarom moet u, althans niet in elk geval, de rommelige beweringen over walvissen, hoe authentiek ook, in deze citaten niet aanvaarden als de ware, onfeilbare cetologie. Verre van dat. Wat de oude schrijvers in het algemeen aangaat, evenals de hier voorkomende dichters, zijn deze citaten uitsluitend waardevol of onderhoudend omdat ze een vluchtige blik in vogelvlucht vergunnen in wat er zoal is gezegd, gedacht, verzonnen en gezongen is over de Leviathan, door vele volkeren en geslachten, het onze inbegrepen.

Het ga u dus goed, arme drommel van een Onder-Onder, wiens commentator ik ben. Ge behoort tot die hopeloze, grauwe soort welke geen wijn dezer wereld ooit zal verwarmen; en voor wie zelfs Pale Sherry te rozig-koppig zou zijn; maar met wie men soms graag te zamen wil zitten en zich eveneens miserabel voelen; en vrolijk worden tot huilens toe; en onbehouwen tegen ze zeggen, met volle ogen en lege glazen, en in niet altegaar onaangename droefheid – Geef 't maar op, Onder-Onders! Want hoe meer moeite ge u getroost om de wereld te behagen, des te meer zal ondankbaarheid steeds weer uw deel zijn! 'k Wou dat ik Hampton Court en de Tuileries voor u kon ontruimen! Maar slik uw tranen weg en haast u met uw hart omhoog tot in de bovenbramsteng; want uw vrienden die u zijn voorgegaan zijn met het oog op uw komst bezig de zeventvoudige hemelen te ontruimen, en de langgekoesterde Gabriël, Michaël en Raphaël tot uitgewekenen te maken. Hier stoot ge slechts versplinterde harten tegen elkaar – daar zult ge aanstoten met onsplinterbare glazen!

‘En God schiep de groote walvisschen.’

Genesis.

‘Achter zich verlicht hij (de Leviathan) het pad;
men zoude den afgrond voor grijsheid houden.’

Job.

‘De Heere nu beschikte enen groten visch om Jona in te slokken.’

Jona.

‘Daar wandelen de schepen, en de Leviathan die Gij geformeerd
hebt om daarin te spelen.’

Psalmen.

‘Te dien dage zal de Heere met zijn hard, en groot, en sterk
zwaard, bezoeken den Leviathan, de langwemelde slang, ja, den
Leviathan, de kromme kronkelende slang, en Hij zal den draak,
die in de zee is, dooden.’

Jesaja.

‘En wat voor ding ook binnen de baaierd van dit monsters muil
komt, zij het beest, boot, of steen, het gaat onherroepelijk neer-
waarts dat stinkende grote keelgat van hem in, en vergaat in de
bodemloze afgrond van zijn buik.’

Holland: Moralia van Plutarchos.

‘De Indische Zee verwekt de meeste en de grootste vissen die er
zijn: van welke de Walvissen en Draaikolken genaamd Balaenae
in lengte wel vier morgen land beslaan.’

Holland: Plinius.

‘Nauwelijks hadden we twee dagen op zee gevaren, toen er rond
zonsopgang een groot aantal walvissen en andere monsters der
zee verscheen. Onder de eerste was er één van een meest mon-
sterachtige omvang. Deze kwam op ons toe, met open muil, de
golven aan alle kanten opstuwend en de zee voor hem tot schuim
slaand.’

Tooke: Lucianus. ‘Het Ware Verhaal’.

‘Hij bezocht dit land eveneens met het oog op het vangen van paardwalvissen, die botten van zeer grote waarde als tanden hadden, waarvan hij er enkele voor de koning meebracht. De beste walvissen werden in zijn eigen land gevangen, waarvan sommige vierenzestig, sommige zesenzestig el lang. Hij zei dat hij één van de zes was die er zestig in twee dagen hadden gedood.’

Mondeling verslag van Othor of Othor, uit zijn mond opgetekend door Koning Alfred, 890 n. C.

‘En waar alle andere dingen, hetzij beest of schip, die ingaan tot de ontzaglijke afgrond van dit monsters (’s walvis) muil, onmiddellijk verloren zijn en worden verzwolgen, trekt de zeegrondeel zich er in volle zekerheid in terug, en slaapt er.’

MONTAIGNE. – Apologie voor Raymond Sebond.

‘Laat ons vluchten, laat ons vluchten! De duvel moge me halen als het niet de Leviathan is beschreven door de edele profeet Mozes in het leven van de geduldige Job.’

Rabelais.

‘De lever van deze walvis was twee karrevrachten.’

Stowe: Annalen.

‘De grote Leviathan die de zeeën doet zieden als een kookpan.’

Lord Bacons Versie van de Psalmen.

‘Aangaande die monsterachtige gestalte van de walvis of butskop hebben we niets stelligs verkregen. Ze worden uitermate vet, zozeer dat er een ongelooflijke hoeveelheid olie uit één walvis te halen valt.’

Idem. ‘Geschiedenis van Leven en Dood.’

‘Het probaatste ding ter aarde is walschot voor een inwendige kneuzing.’

Koning Hendrik.

‘Zeer gelijk een walvis.’

Hamlet.

‘Hetgeen te stelpen, de kunst van geen chirurgijn
Hem baten mocht, dan terug te keren weer
Naar wie toebrecht zijn wond, die met gemeen javelij
Beukend zijn borst, verwekte ’t rustloos zeer,
Gelijk gewond de walvis kustwaarts vliedt door de neer.’

De Elvenkoningin.

‘Onmetelijk als walvissen, de beweging van wier grootse lijven in
een vredige blakte de oceaan tot ziedens toe kan beroeren.’

Sir William D’Avenant. Voorwoord bij Gondibert.

‘Wat walschot is, daaraan valt terecht te twijfelen, aangezien de
geleerde Hosmannus in zijn werk van dertig jaar ronduit zegt:
Nescio quid sit.’

*Sir T. Browne: Van Walschot en de
Cachelot. Zie zijn Vulgar Errors.*

‘Gelijk Spencers Talus met zijn moderne vlegel deed
Dreigt zijn massieve staart met verderf en leed.

Hun vastgehaakte speren in zijn flank hij sjouwt,
En op zijn rug verrijst een spiezenwoud.’

Waller: De Slag om de Summer Islands.

‘Door kunst wordt geschapen die grote Leviathan, genaamd Rijk
of Staat – (Civitas, in het Latijn) hetgeen slechts een kunstmatig
wezen is.’

Eerste zin van Hobbes, ‘Leviathan’.

‘De dwaze Mansoul slokte het zonder kauwen op, alsof het een
spiering was geweest in de muil van een walvis.’

Een Christenreize.

‘Dat zeebeest
De Leviathan, die God van al zijn werken
Schiep als het grootste dat d’oceanstroom doorzwemt.’

Het Verloren Paradijs.

– ‘De Leviathan,
Geweldigste der levende schepsels, slaapt daar in de zee,
Uitgestrekt als een klip, of zwemt, en schijnt
Een bewegend stuk land; en zuigt met zijn kieuwen
een oceaan in, en spuit die met zijn adem uit.’

Idem.

‘De machtige walvissen die in een zee van water zwemmen, en
een zee van olie in zich hebben zwemmen.’

Fuller: Profane en Heilige Staat.

‘Zo liggen dicht achter een klip te loeren
De kolossale Leviathans om zich met hun prooi te voeren,
Ze achtervolgen niet, maar slokken op de jonge vissen,
Die zich door hun gapende muil in de weg vergissen.’

Dryden: Annus Mirabilis.

‘Terwijl de walvis bij de achtersteven van het schip drijft, hakken
ze zijn kop eraf en slepen die met een sloep zo dicht als ze kun-
nen naar de kust; maar in twaalf of dertien voet water zal hij al
aan de grond zitten.’

Thomas Edge: Tien Reizen naar Spitsbergen, in Purchass.

‘Op hun weg zagen ze vele walvissen in de oceaan stoeien, en in
speelsheid het water opsproeien door de buizen en spleten die de
natuur op hun schouders geplaatst heeft.’

Sir T. Herbert: Reizen naar Azië en Afrika. Harris Coll.

‘Hier zagen ze zulke geweldige troepen walvissen dat ze gedwon-
gen waren met grote behoedzaamheid verder te gaan uit angst
dat hun schip erop zou lopen.’

Schouten: Zesde Reis om de Wereld.

‘We gingen onder zeil vanuit de Elbe, wind N.O., in het schip genaamd De Jonas-in-de-Walvis.’ –

‘Sommigen zeggen dat de walvis zijn bek niet open kan doen, maar dat is een fabeltje.’ –

‘Ze klimmen herhaaldelijk de masten in om te kijken of ze een walvis kunnen zien, want de eerste die hem ontdekt krijgt een dukaat voor zijn moeite.’ –

‘Ze vertelden me over een vlakbij Shetland gevangen walvis, die meer dan een ton haring in zijn buik had.’ –

‘Eén van onze harpoeniers vertelde me dat hij bij Spitsbergen eens een walvis gevangen had die helemaal wit was.’

*Een Reis naar Groenland,
1671 n.C. Harris Coll.*

‘Er zijn verscheidene walvissen op deze kust (Fife) terecht gekomen. In het jaar 1652 strandde er een tachtig voet lange van het balein-type, die (zo werd me verteld) naast een geweldige hoeveelheid traan ook nog 500 wicht aan balein opleverde. De kaken ervan staan als een poort in de tuin van Pitferren.’

Sibbald: Fife en Kinross.

‘Ikzelf heb besloten te proberen of ik deze Potvis kan overmeesteren en doden, want ik heb nooit gehoord van enig dier van die soort dat door een mens gedood werd, zo groot is zijn woestheid en gezwindheid.’

Richard Strafford: Brief uit Bermuda. Fil. Trans. 1668 n.C.

‘Walvissen in de oceaan
horen Godes stemme aan.’

Leesboek, Nieuw-Engeland.

We zagen ook een overvloed van grote walvissen, waarvan er in die zuidelijke zeeën, mag ik wel zeggen, zo’n honderd tegen één meer zijn, dan we ten noorden van ons hebben.’

Kapitein Cowley: Reis om de Wereld. 1729 n.C.

‘... en de adem van de walvis gaat dikwijls vergezeld van zulk een ondraaglijke stank dat het een stoornis van de hersenen veroorzaakt.’

Ulloa: Zuid-Amerika.

‘Aan vijftig verkoren sylfen van bijzondere stok,
Vertrouwen we d’ernstige taak toe, de onderrok.
Vaak zagen we ’t falen dier zevenvoudige hindernis,
Schoon vol met hoepels en versterkt met ribben van walvis.’

De Roef van de Lok.

‘Als wij landdieren wat betreft grootte vergelijken met de dieren die hun verblijf in de zee hebben, zullen we merken dat zij in vergelijking verachtelijk blijken te zijn. De walvis is ongetwijfeld het grootste dier der schepping.’

Goldsmith: Nat. His.

‘Als je een fabel zou schrijven voor kleine visjes, zou je ze laten praten als grote walvissen.’

Goldsmith tot Johnson.

‘In de namiddag zagen we wat verondersteld werd een rots te zijn, maar het bleek een dode walvis te wezen, die een paar Aziaten gedood hadden en toen bezig waren aan wal te slepen. Ze schenen te proberen zich achter de walvis te verbergen, teneinde te vermijden dat ze door ons gezien werden.’

Cooks Reizen.

‘De grotere walvissen, die wagen ze zelden aan te vallen. Ze koesteren zo’n grote angst voor sommige ervan, dat ze als ze op zee zijn hun namen zelfs niet durven noemen, en mest, kalksteen, jeneverbeshout en sommige andere spullen van dien aard in hun boten meevoeren, om hen af te schrikken en hun al te dichte nadering te voorkomen.’

*Uno Von Troils Brieven over de Reis van
Banks en Solander naar IJsland in 1772.*

‘De door de Nantucketers gevonden Potvis is een beweeglijk, vervaarlijk dier, en vergt grote behendigheid en onverschrokkenheid van de vissers.’

Walvis-Memorandum van Thomas Jefferson aan de Franse minister in 1778.

‘En ik vraag u, meneer, wat ter wereld is eraan gelijk?’

Toespeling in het Parlement door Edmund Burke op de walvisvangst in Nantucket.

‘Spanje – een grote walvis gestrand op de kust van Europa.’

*Edmund Burke.
(ergens.)*

‘Een tiende deel van ’s konings vaste inkomen, dat zou berusten op het belang van het bewaken en beschermen der zeeën door hem tegen zeeroovers en kapers, is het recht op *koninklijke vis*, hetgeen walvis en steur zijn. En deze, indien hetzij op de wal geworpen of nabij de kust gevangen, zijn het eigendom van de koning.’

Blackstone.

‘Terstond begeeft zich ’t scheepsvolk in de jacht des doods:
Rodmond drilt nimmer falend de gehoekte schacht
boven zijn hoofd, staat klaar bij elke slag.’

Falconer: Schipbreuk.

‘Fel glansden de koepels en torens in ’t vuur,
De pijlen spatten uiteen vanzelf,
En hingen hun gloed een korte duur
Rondom aan het hemelgewelf.

Als men vuur dan met water vergelijkt,
Dan dient d’ocean, hoog in de lucht
Gespoten door een walvis, als blijk
Van zijn onbehouwen vreugd.’

Cowper: over het Bezoek der Koningin aan Londen.